

ISTORIA ROMÂNILOR

ISTORIA ROMÂNILOR

Constantin C. Giurescu

Copyright © 2007, 2010, 2013, 2015, 2019 Editura ALL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României GIURESCU, CONSTANTIN C.

Istoria românilor / Constantin C. Giurescu; ed. îngrij. de Dinu C. Giurescu.

– Ed. a 6-a, reviz.. – București: Editura ALL, 2019

3 vol.

ISBN 978-606-587-521-0

Vol. 3: De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1601-1821): cu 233 de figuri în text și 10 hărți afară din text. – 2019. –

Conține bibliografie. – ISBN 978-606-587-537-1

I. Giurescu, Dinu C. (ed.)

94

Toate drepturile rezervate Editurii ALL.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată

fără permisiunea scrisă a Editurii ALL.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without the written permission of ALL, is strictly prohibited.

Copyright © 2007, 2010, 2013, 2015, 2019 by ALL.

Editura ALL:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuție: 021 402 26 30;

021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro

www.all.ro

Redactare: Lia Decei, Diana Mandache

Design copertă: Andra Penescu

CONSTANTIN C. GIURESCU

ISTORIA ROMÂNILOR III

*De la moartea lui Mihai Viteazul
până la sfârșitul epocii fanariote (1601-1821)*

Cu 233 de figuri în text și 10 hărți afară din text

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE DINU C. GIURESCU

CUPRINS

Partea întâi	
Prefață la ediția a doua	3
Prefață	5
Abrevieri	7
Radu Șerban	9
Luptele pentru tron. Simion Movilă 9. Relațiile cu Ardealul. Războiul cu Moise Székely 11. Relațiile cu Ștefan Bocskay. Războiul cu Gabriel Báthory 12. Pribegia și moartea sa 15. Ctitoriile și familia lui Radu Șerban 15. Bibliografie 16.	
Movileștii și Ștefan Tomșa	17
Simion Movilă 17. Mihail Movilă și Constantin Movilă 17. Ștefan Tomșa 19. Alexandru Movilă 21. Bibliografie 21.	
Creșterea influenței grecești: Radu Mihnea și urmașii săi până la Matei Basarab. Mișcările împotriva grecilor	23
Radu Mihnea 23. Creșterea influenței grecești 23. Relațiile cu vecinii 26. Alexandru Iliaș 26. Gavril Movilă 27. Radu Mihnea a doua oară 27. Alexandru Coconul 28. Alexandru Iliaș a doua oară 29. Leon Vodă 29. Radu Alexandru Iliaș 31. Bibliografie 32.	
Domnii Moldovei de la Radu Mihnea la Vasile Lupu. Reacția contra influenței grecești	33
Radu Mihnea 33. Gaspar Grațiani 33. Alexandru Iliaș 35. Ștefan Tomșa a doua oară 36. Radu Mihnea a doua oară 36. Miron Barnowski 38. Alexandru Coconul 41. Moise Movilă 42. Alexandru Iliaș a doua oară 42. Miron Barnowski 43. Moise Movilă 44. Bibliografie 44.	
Matei Basarab	46
Relațiile cu turcii și cu Ardealul 46. Relațiile cu Moldova 49. Tulburările dorobanților și seimenilor 51. Moartea lui Matei. Familia sa 52. Ctitoriile 54. Industria și comerțul 62. Înflorirea culturală 63. Personalitatea lui Matei Basarab 63. Bibliografie 64.	
Vasile Lupu	66
Relațiile cu turcii, tătarii, cazacii și polonii 67. Relațiile cu Ardealul și cu Matei Basarab 70. Familia sa 73. Vasile Lupu, sprijinitor al bisericii Răsăritului. Ctitoriile sale 73. Mitropolia Proilaviei 77. Vasile Lupu și patriarhia din Constantinopol 79. Activitatea culturală. Tiparul și școala 80. Bibliografie 81.	

Urmașii lui Matei Basarab până la Șerban Cantacuzino	83
Constantin Șerban Basarab 83. Mihail Radu (Mihnea al III-lea) 86. Gheorghe Ghica 87. Grigore Ghica. Cele două partide boierești: Cantacuzinii și Bălenii 88. Radu Leon 90. Antonie din Popești 92. Grigore Ghica a doua oară 93. Gheorghe Duca 95. Bibliografie 96.	
Urmașii lui Vasile Lupu până la Gheorghe Duca	98
Gheorghe Ștefan 98. Gheorghe Ghica 101. Ștefăniță Lupu 101. Eustratie Dabija 102. Bibliografie 104.	
Vremea Ducăi Vodă (1665–1685)	105
Gheorghe Duca 105. Iliăș Alexandru 105. Gheorghe Duca a doua oară 106. Ștefan Petriceicu 107. Dumitrașcu Cantacuzino 108. Antonie Ruset 109. Gheorghe Duca a treia oară 110. Dumitrașcu Cantacuzino a doua oară 114. Bibliografie 116.	
Șerban Cantacuzino	117
Răzbumarea contra partidului Bălenilor 117. Fiscalitatea 118. Politica externă 119. Tratativerile lui Șerban Cantacuzino cu imperialii 120. Șerban Cantacuzino sprijinitor al culturii 121. Relațiile cu biserica din Ardeal. Ctitoriile 122. Familia 124. Bibliografie 125.	
Constantin Brâncoveanu	126
Relațiile cu imperialii, cu turcii și cu Moldova 126. Activitatea culturală. Tiparul 133. Ctitoriile 136. Brâncoveanu și biserica din Ardeal 143. Construcțiile laice 144. Ștefan Cantacuzino 148. Bibliografie 149	
Cantemireștii	151
Constantin Cantemir 151. Dimitrie Cantemir 153. Constantin Duca 153. Antioh Cantemir 155. Constantin Duca a doua oară 156. Mihai Racoviță 156. Antioh Cantemir a doua oară 157. Mihai Racoviță a doua oară 158. Nicolae Mavrocordat 158. Dimitrie Cantemir 160. Bibliografie 162.	
Epoca fanarioților. Domnii Moldovei între 1711 și 1741	163
Caracterizarea epocii fanarioților 163. Nicolae Mavrocordat a doua oară 164. Mihai Racoviță a treia oară 165. Grigore al II-lea Ghica 167. Constantin Mavrocordat 169. Grigore al II-lea Ghica a doua oară 170. Războiul dintre turci, ruși și austrieci 170. Bibliografie 172.	
Mavrocordații în Muntenia până la 1741	173
Nicolae Mavrocordat 173. Ioan Mavrocordat 173. Nicolae Mavrocordat a doua oară 175. Constantin Mavrocordat 179. Mihai Racoviță 179. Constantin Mavrocordat a doua oară 180. Grigore al II-lea Ghica 180. Constantin Mavrocordat a treia oară 181. Oltenia sub austrieci 182. Reformele lui Constantin Mavrocordat 184. Sfârșitul domniei 185. Bibliografie 186.	

Domnii Moldovei de la 1741 până la 1774**(Tratatul de la Kuciuk-Kainargi) 187**

Constantin Mavrocordat a doua oară 187. Ioan Mavrocordat 189. Grigore al II-lea Ghica a treia oară 190. Constantin Mavrocordat a treia oară 190. Constantin Racoviță 191. Matei Ghica 192. Constantin Racoviță a doua oară 193. Scarlat Ghica 194. Ioan Teodor Callimachi 194. Grigore Callimachi 195. Grigore al III-lea Ghica 196. Grigore Callimachi a doua oară 198. Constantin Mavrocordat a patra oară 198. Bibliografie 199.

Domnii Munteniei de la 1741 până la 1774**(Tratatul de la Kuciuk-Kainargi) 200**

Mihai Racoviță a doua oară 200. Constantin Mavrocordat a patra oară 200. Grigore al II-lea Ghica a doua oară 201. Matei Ghica 202. Constantin Racoviță 202. Constantin Mavrocordat a cincea oară 203. Scarlat Ghica 203. Constantin Mavrocordat a șasea oară 204. Constantin Racoviță a doua oară 204. Ștefan Racoviță 205. Scarlat Ghica a doua oară 205. Alexandru Scarlat Ghica 206. Grigore al III-lea Ghica 206. Desfășurarea războiului ruso-turc. Emanuel Giani Ruset, domn al Munteniei 207. Cererile boierimii române 209. Continuarea războiului în 1773 și 1774. Tratatul de la Kuciuk-Kainargi 210. Bibliografie 211.

De la Kuciuk-Kainargi până la pacea de la Șistov (1774–1791) 212

Alexandru Ipsilanti 212. Nicolae Caragea 214. Mihai Sutz 214. Nicolae Mavrogheni 215. Războiul ruso-turco-austriac 216. Bibliografie 219.

De la Kuciuk-Kainargi până la pacea de la Iași (1774–1792) 221

Grigore al III-lea Ghica. Pierderea Bucovinei 221. Situația internă. Uciderea lui Grigore Ghica 222. Constantin Moruzi 223. Alexandru Mavrocordat I (Deli-bey) 224. Alexandru Mavrocordat al II-lea (Firaris) 224. Războiul ruso-turco-austriac. Alexandru Ipsilanti 225. Bibliografie 229.

Sfârșitul epocii fanariote în Muntenia (1791–1821) 231

Mihai Sutz a doua oară 231. Alexandru Moruzi 231. Alexandru Ipsilanti a doua oară 232. Constantin Hangerli 232. Alexandru Moruzi a doua oară 233. Mihai Sutz a treia oară 234. Alexandru Sutz caimacam 234. Constantin Ipsilanti 234. Alexandru Sutz 235. Războiul ruso-turc (1806–1812) 236. Constantin Ipsilanti sub ruși 236. Armistițiul de la Slobozia. Continuarea războiului 238. Pace de la București. Pierderea Basarabiei 238. Ioan Vodă Caragea 239. Alexandru Sutz a doua oară 242. Bibliografie 243.

Sfârșitul epocii fanariote în Moldova (1792–1821) 244

Alexandru Moruzi 244. Mihai Sutz 244. Alexandru Callimachi 245. Constantin Ipsilanti 245. Alexandru Sutz 246. Alexandru Moruzi a doua oară 246. Scarlat Callimachi 247. Alexandru Moruzi a treia oară 247. Alexandru Hangerli 247. Scarlat Callimachi a doua oară 248. Ocupația rusească. Răpirea Basarabiei 248. Scarlat Callimachi a treia oară 249. Mihai Sutz 251. Bibliografie 251.

Istoria politică a Principatului Transilvaniei de la moartea lui Mihai Viteazul până la pacea de la Karlowitz (1601–1699)	253
Frământările după moartea lui Mihai Viteazul. Ștefan Bocskay 254. Gabriel Báthory 254. Gabriel Bethlen 256. Gheorghe Rákoczy I 256. Gheorghe Rákoczy al II-lea 258. Acațiu Barcsai 260. Mihai Apaffy 260. Mihai Apaffy și românii 263. Bibliografie 264.	
Viața religioasă a românilor din Ardeal în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea	265
«Mitropolia» din Bălgrad în veacul al XVII-lea 265. Urmașii lui Ioan de Prislop până la Sava Brancovici 266. Sava Brancovici 267. Urmașii lui Sava. Episcopii din Ineu, Făgăraș și Maramureș 268. Cauzele unirii cu Roma 269. Unirea cu Roma. Teofil și actul din 21 martie 1697, 270. Atanasie. Desăvârșirea unirii 270. Reacția contra unirii 271. Episcopii ortodocși din veacul al XVIII-lea 273. Mănăstirile din Ardeal 275. Distrugerea mănăstirilor ordonată de generalul Buccow 276. Episcopii uniți din veacul al XVIII-lea. Ioan Patachi 277. Ioan Inochentie Clain 278. Urmașii lui Ioan Inochentie Clain 279. Episcopia unită de Oradea Mare 281. Bibliografie 281.	
Lupta pentru dezrobirea politică și socială a românilor din Ardeal în veacul al XVIII-lea	283
Lupta lui Ioan Inochentie Clain 284. Înființarea regimentelor de grăniceri români 287. Îndatoririle iobagilor 287. Călătoriile lui Iosif al II-lea în Ardeal. Reformele lui 288. Răscoala din 1784. Horia, Cloșca și Crișan 289. <i>Supplex Libellus Valachorum</i> . Memoriile următoare 294. Bibliografie 295.	
Românii din Peninsula Balcanică în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea	297
Dezvoltarea economică 298. Așezări aromânești mai însemnate 299. Moscopole 302. Armatolii 306. Răspândirea aromânilor 307. Însemnătatea economică și culturală a aromânilor 309. Bibliografie 311.	
 Partea a doua	
Prefață	315
Domnia	317
Alegerea și confirmarea domnului. Numirea lui 317. Haraciul 321. Îndatoririle militare și de aprovizionare 323. Mucarerul mare și cel mic 324. Principele Transilvaniei și Poarta 327. Bibliografie 328.	
Dregătoriile	329
Dregătoriile noi 329. Dregătorii personali, de curte sau «edecliii» 334. Organizarea dregătorilor în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea 335. Salarizarea dregătorilor 336. Bibliografie 338.	

Județe, ținuturi, comitate, districte	339
Moldova 339. Muntenia 342. Transilvania 343. Cărmuitorii județelor și ținuturilor 345. Bibliografie 346	
Orașele sau târgurile. Satele	347
Muntenia 347. Dobrogea 352. Moldova 354. Transilvania 363. Populația orașelor. Colonizări 366. Satele 371. Bibliografie 373.	
Organizarea judecătorească	375
Pravilele tipărite și manuscrise 377. Pedepsele 381. Bibliografie 382.	
Viața economică	384
Agricultura 384. Bogățiile animale 388. Bogățiile minerale 390. Industria 395. Meșteșugurile 404. Importul și exportul 415. Drumurile 429. Circulația monetară 432. Bibliografie 442.	
Organizarea financiară	444
Mulțimea dărilor 445. Reformele fiscale 447. Dările noi 454. Dările către turci 457. Dările pe vite 459. Dările pe produsele agricole 463. Dările pe vii și vin 467. Dările pe sare și petrol 471. Fumăritul 473. Bezmenul, cotăritul, cântăritul 475. Dări în folosul unor dregători 477. Împrumuta, sataralele, năiamle 479. Birul sau darea personală 480. Muncile 492. Vămile și ocnele 495. Repartiția impozitelor. Scutirile 498. Bibliografie 500.	
Clasele sociale	501
Boierii 501. Rumânii 505. Țăranii liberi 506. Orașenii 509. Robii 511. Nobilimea din Ardeal 512. Iobagii din Ardeal 514. Bibliografie 516.	
Organizarea militară	517
Alcătuirea oștirii 517. Lefegiii 520. Pandurii 528. Păzitorii granițelor 529. Flotila de Dunăre 531. Încercări de organizare militară în epoca fanarioților 532. Armamentul 535. Cetățile 538. Influența turcească în terminologia militară 541. Bibliografie 542.	
Viața culturală I	543
Elementele componente ale culturii 543. Epocile culturale 544. Influențele culturale străine 544. Istoriografia 548. Istoriografia moldoveană 549. Istoriografia munteană 565. Istoriografia ardeleană 581. Opere filologice 587. Opere literare 593. Opere științifice 596. Opere religioase 597. Traduceri 600. Traduceri de texte religioase 601. Traduceri de opere literare 607. Traduceri de opere istorice și geografice 611. Traduceri de lucrări economice 614. Texte astrologice. Calendare și încercări de publicații periodice 616. Tiparul 620. Școala 637. Manuale școlare 654. Biblioteci 658. Societăți diverse 663. Bibliografie 664.	
Viața culturală II	671
Caracterizare generală 671. Biserici și mănăstiri moldovene 672. Biserici și mănăstiri muntene. Stilul brâncovenesc 679. Lăcașurile din Transilvania 687. Palate. Case domnești și boierești 689. Pictura	

bisericească 693. Icoanele 697. Miniaturi, frontispicii, inițiale 700.
Gravura 702. Țesăturile 705. Sculptura în lemn 709. Lucrul metalelor
prețioase 713. Bibliografie 724.

Indice	727
Lista figurilor	775
Lista hărților	781

PARTEA ÎNTÂI

**DE LA MOARTEA LUI MIHAI VITEAZUL
PÂNĂ LA SFÂRȘITUL
EPOCII FANARIOTE (1601–1821)**

PREFAȚĂ LA EDIȚIA A DOUA

Ediția de față, apărută la interval de un an, se deosebește de cea precedentă printr-o serie de adaosuri și de precizări, determinate de studiile apărute între timp sau de cercetările întreprinse.

Mulțumesc din nou cititorilor mei pentru prețuirea arătată și cu prilejul acestui volum.

București, mai 1943

CONSTANTIN C. GIURESCU

PREFAȚĂ

Volumul de față, ca și cel precedent, se împarte în două părți: cea dintâi cuprinde istoria politică între 1601 și 1821, cea de-a doua va privi instituțiile și cultura în același interval de timp.

Transilvaniei i-am consacrat trei capitole întinse, în afară de locul ce-l ocupă în expunerea privind ținuturile de dincoace de Carpați. Românii din Peninsula Balcanică au un capitol propriu.

*Din ilustrațiile acestui volum, un număr însemnat mi-au fost puse la dispoziție, în mod grațios, de următoarele instituții și persoane: Ministerul Propagandei (Direcția Propagandei: fig. 3, 6, 10, 25, 27, 29, 32, 37, 44, 48, 49, 54, 57, 60, 67, 71, 78, 83, 92, 98, 110, 115-117, 122, 124, 136; Oficiul Național de Turism: fig. 52, 53, 55, 56, 58, 61, 84-88); Comisia Monumentelor Istorice (fig. 1, 2, 7-9, 11-18, 23, 24, 26, 28, 31, 38-43, 45, 46, 59, 62-66, 68, 70, 72, 76, 80, 81, 90, 91, 94, 101, 108, 118, 128-134); Muzeul Militar (fig. 5, 19, 20, 22, 23, 47, 69, 77, 82, 99, 100, 102-105, 112-114); Muzeul Municipiului București (fig. 4); profesor Victor Papacostea (fig. 138, 142, 143); profesor Constantin Moisil (fig. 21, 34-36, 74, 75, 93, 95-97, 106, 107, 109, 111, 119-121, 123, 125-127, ultimele patru provenind din lucrarea lui A. Resch, *Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*, Sibiu, 1901); consilier de ambasadă Marcel Romanescu (fig. 137, 139, 140); consilier de ambasadă Octavian Beu (fig. 135) și G. Nicolaiasa (fig. 50, 51, 73, 89). Rog pe conducătorii instituțiilor amintite, pe colaboratorii acestora – și îmi fac o plăcută datorie să amintesc numele dlor Al. Bădăuță, Adrian Corbu, colonel I. Gr. Popescu, profesor Victor Brătulescu, Dinu Rosetti și Frasin Munteanu-Râmnic –, precum și toate persoanele de mai sus să primească încă o dată viile mele mulțumiri.*

Un număr de șapte hărți în afară de text și una în text îngăduie localizarea evenimentelor povestite.

Datele sunt după stilul nou, excepțiile fiind menționate. Indicele va încheia partea a doua a acestui volum.

București, 30 martie 1942

CONSTANTIN C. GIURESCU

ABREVIERI

An. Acad. Rom. Mem. Secț. Ist. = Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice. Seria 2.

Anuar. Com. Mon. Ist. Secț. p. Trans. = Anuarul Comisiei Monumentelor Istorice. Secția pentru Transilvania.

Anuar. Ist. Cluj = Anuarul Institutului de Istorie Națională Cluj.

Anuar. St. Clas. Cluj = Anuarul Institutului de Studii Clasice al Universității din Cluj.

Archiv Siebenbürg. Landesk. = Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde.

Archiv f. sl. Phil. = Archiv für slavische Philologie.

Archivum = Archivum Europae Centro-Orientalis.

Arhiva = Arhiva din Iași.

Arh. Bas. = Arhivele Basarabiei.

Arh. Olt. = Arhivele Olteniei.

Arta și Arh. = Arta și Arheologia.

Bul. Com. Ist. = Buletinul Comisiei Istorice a României.

Bull. Sect. Hist. Acad. Roum. = Académie Roumaine. Bulletin de la Section Historique.

Bul. Soc. Numism. = Buletinul Societății Numismatice.

Bul. Soc. Geogr. = Buletinul Societății Regale Române de Geografie.

Cercet. Ist. = Cercetări Istorice.

Conv. Lit. = Convorbiri Literare.

Dacorom. = Dacoromania.

Denkschriften. Phil.-hist. Cl. = Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-historische Classe.

Ephem. Dacorom. = Ephemeris Dacoromana.

Jahresb. Leipzig = Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig.

Igbepqh~ = Igbepqh~ l' hpqmohvepimcm dorfepqbm

Korrespondenzblatt = Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde.

Mem. Secț. Ist. Acad. Rom. = Academia Română. Memoriile Secțiunii Istorice. Seria 3.

Prähist. Zeit. = Prähistorische Zeitschrift.

Rev. Arch. = Revue Archéologique.

Rev. Cat. = Revista Catolică.

Rev. d. Et. Lat. = Revue des Etudes Latines.

Rev. d. Et. Sl. = Revue des Etudes Slaves.

Rev. Fund. Reg. = Revista Fundațiilor Regale.

Rev. Geogr. Rom. = Revista Geografică Română.

Rev. Hist. = Revue Historique.

Rev. Hist. Sud-Est = Revue Historique du Sud-Est Européen.

Rev. Balk. = Revue Internationale des Etudes Balkaniques.

Rev. Ist. = Revista Istorică.

Rev. Ist. Rom. = Revista Istorică Română.

Rev. Ist. Arh. Fil. = Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie.

Rev. Soc. Bis. Chișinău = Revista Societății Istorico-Arheologice Bicericești din Chișinău.

Sitzungsberichte. Phil. Hist. Cl. = Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Wien. Philosophisch-historische Classe.

Studii Acad. Rom. = Academia Română. Studii și Cercetări.

Ung. Jahrb. = Ungarische Jahrbücher.

Zeitschrift f. rom. Phil. = Zeitschrift für romanische Philologie.

RADU ȘERBAN

*«Șerban era un om mintos, viteaz, bun,
blând și plin de omenie; săraci și străini, toți
aflau loc în inima lui; țara o cârmuia bine.»*

(Mitropolitul Matei al Mirelor)

Luptele pentru tron. Simion Movilă. După moartea lui Mihai, boierii săi și oastea, câtă mai rămăsese, trecură în Țara Românească, pe la Căineni, și așezară tabăra la satul *Cârstienești*, din sus de mănăstirea Argeșului (vezi și harta nr. 1). Acolo veniră și Buzeștii și ceilalți boieri și cu toții aleseră domn pe *Șerban*, fost mare paharnic și stăpân al unei averi considerabile. Acesta își luă numele de *Radu*; într-un hrisov din 29 iunie 1604, își spune «nepot al răposatului Io Basarab voievod bătrânul», adică – pare-se – al lui Neagoe; într-o inscripție contemporană, de la mănăstirea Dealului, din 27 ianuarie 1608, se precizează chiar: «nepot de fiu al lui Basarab voievod». Cert este că se trăgea, prin maică-sa *Maria*, fiica Ancăi de la Coiani, din Șerban, marele ban, ginerele lui Pârvu Craiovescu.

Domnia Țării Românești era urmărită însă, în același timp, și de *Simion Movilă*; acesta, ajutat de poloni, ocupase mai înainte tronul timp de vreo opt luni (20 octombrie 1600: lupta de la Teleajen – 3 iulie 1601), după care trebuise să fugă în Moldova, gonit și învins de frații Buzești (vezi și vol. II). Un alt pretendent, ajutat de turcii de la Dunăre, era și tânărul *Radu Mihnea*, fiul lui Mihnea Turcitul. Deocamdată biruise Simion Movilă; armata lui, de moldoveni, leși și tătari, bate pe munteni, sub Râmnicul Sărat și pe malul drept al Buzăului (15 august). Radu Șerban, ales tocmai atunci domn, nu izbutește să-l oprească și e silit să treacă peste munți, în Ardeal (octombrie 1601). În tabăra de lângă Dej, la 6 noiembrie, domnul pribeag depune jurământul de credință către împăratul Rudolf și-i cere, prin Stroe Buzescu, trimis la Praga, bani de oaste și un castel ca loc de retragere, în cazul când n-ar putea reocupa tronul. În martie 1602 – până atunci locui în orașul Sătmăr – Radu vru să treacă în Țara Românească, având ajutor din partea imperialilor; această încercare de a-și recăpăta tronul nu reuși însă, oastea fiind respinsă chiar la hotar. Nici celălalt pretendent, Radu Mihnea, nu avu mai mult noroc. Armata acestuia, alcătuită din turci dunăreni, ardeleni și munteni, fu bătută de comandanții lui Simion Movilă la *Crețești*, în Oltenia, în ziua de 15 martie; mulți dintre ostași se înecară în Jiu. O nouă solie a lui Radu Șerban la împăratul Rudolf, în aprilie 1602, avu drept urmare organizarea unei noi expediții în Țara Românească. La sfârșitul lui iulie, o armată a lui trecea Carpații prin pasul Buzăului, în timp ce Buzeștii coborau pe la

Fig. 1. – Schitul Stănești, din județul Vâlcea, rezidit în 1536 de Giura logofătul și intrat în stăpânirea Buzeștilor, prin căsătoria fiicei lui Giura cu Radul Buzea armașul, feciorul lui Vlad banul.

Câineni. Simion Movilă nu putu rezista acestor forțe și se retrase spre Moldova. La 13 august se știa în Ardeal că țara e în mâna lui Radu Șerban: urmărind pe adversar, acesta trece peste Milcov și dă foc târgului Tecuci și câtorva sate din jur.

Lupta pentru tron nu se încheie însă aici. Simion nu voia să renunțe; el cere de aceea ajutor de la tătari și obține un corp de vreo 40 000 de călăreți, conduși chiar de han. Radu avea și el ceva ajutoare trimise de Basta, un corp de cavalerie valonă și vreo 1 000 de infanteriști. Lupta a avut loc în ziua de 13/23 septembrie 1602, la *Ogretin*, în județul Săcuieni, și a continuat a doua zi la *Teiușani*, în același județ. La *Ogretin*, armata lui Radu Șerban își făcuse șanțuri de adăpost; ieșind la un moment dat din ele, era să fie bătută de tătari. La *Teiușani*, șanțurile nu mai fură părăsite și izbânda rămase de partea lui Radu. A contribuit la aceasta și vitejia boierilor Buzești, în special a lui Stroe Buzescu; acesta provocă la luptă pe cumnatul hanului și, în duelul care avu loc, tătarul fu ucis; viteazul boier primi însă și el o lovitură la cap, din care, peste trei săptămâni, muri. Pe lespede care-i acoperă mormântul, la schitul Stănești din Vâlcea (vezi fig. 1), e înfățișată scena luptei cu tătarul. Inscripția în românește, alcătuită chiar de soția răposatului, arată războaiele la care a participat Stroe sub Mihai Viteazul și sub Radu Șerban și insistă asupra celui din urmă, de la *Teiușani*. Acolo, «jupânul Stroe atâta nevoe pre creștini văzând, stătu împotriva tătarilor de să lovi cu cumnatul hanului și-l junghe pre tătar. Și dintr-acel război să răni la obraz și peste <trei> săptămâni să tâmplă morte, în luna lu octovrie 2 zile vă leato 7110. Și nu fu pre voe câinilor de tătari. Dumnezeu-l erte. Scriși (în loc de: scrisi) eu jupâneasa Sima a stolnicului lu Stroe: Deaca voi muri, să mă 'ngrupați lângă dumniia lui aicea.» (vezi fig. 2).